

**Кальченко С.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,
Таврійський державний агротехнологічний університет**

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕЛЯНСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вітчизняного аграрного виробництва відбувається на фоні системних трансформацій національної економічної моделі, причому одним з найважливіших чинників, що визначає рівень ефективності виробничого процесу в нинішніх умовах, є ступінь використання інформаційних ресурсів, здатність генерувати нові знання як наслідок власної господарської діяльності.

На відміну від попередньої економічної моделі, система інформаційного суспільства вимагає від суб'єктів господарювання інвестицій не стільки у виробничий капітал, а в підготовку кадрів, що здатні оперативно ухвалювати управлінські рішення, а також спроможні до постійного самонавчання.

Способи застосування інформації, як однієї з базових складових сучасного господарського механізму суб'єктами підприємницької діяльності дають підставу для оцінки їх відповідності сучасним вимогам. У зв'язку з цим обов'язковою умовою ефективного розвитку вітчизняного аграрного виробництва є інтеграція підприємницького співтовариства в інформаційний простір.

Даний процес повинен носити безперервний динамічний характер, що, у свою чергу, припускає можливість перманентного оновлення техніко-технологічного забезпечення, а також здатність суб'єкта підприємницької діяльності до взаємовигідної співпраці в рамках створюваних ним інтеграційних структур формального і неформального типу.

У цьому аспекті слід зазначити особливу роль, яку відіграють на сучасному етапі становлення аграрного виробництва селянські домогосподарства. У нинішніх умовах істотна частина сільськогосподарської продукції виробляється саме в даному сегменті аграрного підприємництва, причому на частку дрібнотоварного сектора припадає від 20 до 90% продукції. Як відомо, більше 70% виробів використовується для споживання самими домогосподарствами, а надлишки, що залишаються, є не наслідком впровадження нових технологій, а результатом нездатності їх реалізувати [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку сільськогосподарського виробництва на товарній основі в різних сферах аграрного підприємництва в умовах посттрансформаційної економіки досліджувалося в роботах В. Я. Месель-Веселяка [1; 4], П. Т. Саблука, О. Г. Шпикуляка [1], О. В. Чаянова [7] та ін. Проте, на нашу думку, недостатньо вивченим залишаються проблеми адаптації селянських домогосподарств до сучасних економічних умов.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні сучасного стану селянських домогосподарств і шляхів їх оптимізації як складової вітчизняного системи аграрного підприємництва, де тривають системні трансформації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слід зазначити, що вказані напрями виробничої діяльності не входять до числа пріоритетних для сільськогосподарських підприємств, внаслідок чого обсяг сукупної пропозиції на внутрішньому ринку не зростатиме. Проте, зважаючи на положення концепції родинно-трудового господарства, розробленою А. В. Чаяновим, і застосовуючи її до аналізу перспектив подальшого функціонування селянських домогосподарств, можливо припустити наростання негативних соціальних тенденцій у випадку, якщо не буде прийнято заходів по системній оптимізації даного сегменту аграрного підприємництва [7].

Основною проблемою, стримуючою товарний розвиток селянських домогосподарств, є незабезпеченість стабільного збуту вирощуваної продукції, наслідком чого є високий ступінь невизначеності в даному сегменті аграрного підприємництва і низький рівень його інвестиційної привабливості [3; 6]. Спроби державних органів по залученню дрібних товаровиробників до системи формальних ринкових інститутів не дали бажаних результатів, оскільки, по-перше, мали вид короточасних кампаній, а, по-друге, не змогли забезпечити інтеграції селянських домогосподарств в локальні співтовариства, на базі яких згодом можливо було формувати бізнес-структури.

В зв'язку з цим найбільш доцільним, на нашу думку, є стимулювання інтеграційних процесів на рівні дрібних домогосподарств, земельна площа яких не перевищує 1 га і які складають більше 75% від загальної чисельності виробництв даної категорії [5]. Пропонована нами модель організації виробництва враховує той факт, що велика частина населення, зайнятого в даному сегменті аграрного підприємництва, має стабільний грошовий дохід у вигляді пенсійних або інших періодичних виплат, але які не забезпечують задоволення особистих потреб в повному обсязі.

Внаслідок цього особи, що здійснюють подібну господарську діяльність, не ставлять перед собою завдання максимізації прибутку, що стримує їх підприємницьку активність. Метою розроблених нами заходів є переорієнтація таких сільгоспвиробників на товарний спосіб господарювання, причому вироблювана продукція повинна бути реалізована на місцевих ринках, щоб виключити витрати на її транспортування.

За даними Державної служби статистики України, більше 80% овочів і плодово-ягідної продукції вирощується селянськими домогосподарствами, причому сільгосппідприємства не роблять спроб змінити ситуацію, що склалася. Внаслідок цього найбільш доцільним напрямом виробничої діяльності є вирощування овочів, фруктів і ягід. Зважаючи на положення теорії трудоспоживчого балансу, ми пропонуємо вести виробничу діяльність шляхом поетапного переходу від овоче-ягідно-фруктового до фруктово-ягідного напрямку, при якому продукція овочівництва, як найбільш трудомісткої галузі, зрештою використовуватиметься виключно для задоволення продовольчих потреб селянських домогосподарств, а плодово-ягідна продукція призначатиметься для реалізації (табл. 1).

Таблиця 1

Організація сільськогосподарського виробництва в селянських домогосподарствах

Роки	Культури		
	Овочі	Фрукти	Ягоди
1 рік	Вирощування овочів з метою продажу	Закладка саду	Закладка ягідників
2 рік	Вирощування овочів з метою продажу	Ріст дерев	Початок плодоношення, реалізація дрібних партій
3 рік	Вирощування овочів з метою продажу	Початок плодоношення, реалізація дрібних партій	Реалізація продукції дрібним оптом
4 рік	Вирощування овочів з метою продажу, скорочення площ	Реалізація продукції дрібним оптом	Реалізація продукції дрібним оптом
5 рік	Вирощування овочів з метою продажу, скорочення площ	Реалізація продукції дрібним оптом	Реалізація продукції дрібним оптом
6 рік	Вирощування овочів для задоволення власних потреб, зведення площ до мінімуму	Реалізація оптових партій	Реалізація продукції дрібним оптом

Джерело : розроблено автором

Як видно з даних, наведених в табл. 1, запропонована модель забезпечує постійну зайнятість членів селянського домогосподарства у весняно-осінній період, причому рівень інтенсивності праці, починаючи з 4-го року, поступово скорочується і в 6-му році досягає свого мінімуму, на якому і залишається надалі. Таким чином, ми враховуємо динамічний характер функціонування селянських домогосподарств, в яких продуктивність праці носить синусоїдальний характер.

В процесі розвитку садівництва селяни поступово відмовляються від овочівництва, як товарної галузі, і концентруються на вирощуванні ягід і фруктів. Вибір вирощування ягід обумовлений тим фактом, що збір урожаю в садах носить сезонний характер, а, згідно теорії трудоспоживчого балансу, діяльність родинно-трудоного господарства спрямована на максимальне використання власного робочого часу відповідно до інтенсивності трудовитрат. У відмінності від садівництва, збір більшості ягід відбувається періодично з моменту початку плодоносіння протягом всього сезону і припускає необхідність постійних витрат праці.

Для ефективного впровадження на практиці такої господарської моделі, дрібні селянські домогосподарства повинні вирішити дві основні проблеми: вибір оптимального асортименту продукції і забезпечення її гарантованого збуту. Слід зазначити, що першу задачу можливо вирішити шляхом простого аналізу ринкової кон'юнктури в масштабах регіону, причому стійкий попит на ті або інші сорти плодово-ягідних культур істотно полегшує вибір саджанців. У тому випадку, коли вирощувана продукція перевищує основну масу по своїх товарних властивостях, ми лише підсилюємо власні конкурентні позиції.

Більш істотною проблемою є забезпечення гарантованого збуту вирощеної продукції. Як показує практика, даний сегмент ринку повністю монополізований дрібними перекупниками, які диктують власну цінову політику сільгоспвиробникам, при цьому будучи повністю залежними від діяльності крупних оптовиків. В результаті дрібні перекупники не мають можливості для розширення своєї діяльності, проте активно перешкоджають появі конкурентів [2].

Дана ситуація не дає селянським домогосподарствам реалізувати свої потенційні можливості по насиченню місцевих ринків сільськогосподарською продукцією, оскільки вони не здатні збувати її крупними партіями впродовж всього періоду плодоносіння. Зважаючи на вищезгадані складнощі, ми пропонуємо використовувати різновекторну систему реалізації вирощуваної продукції (рис. 1).

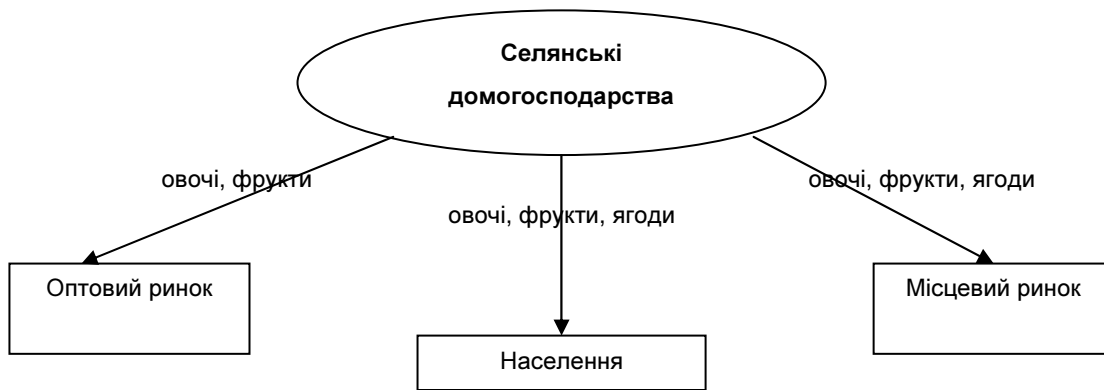

Рис. 1. Канали реалізації продукції селянських домогосподарств

Джерело : розроблено автором

Дана схема припускає наявність декількох альтернативних каналів збуту, виходячи із стадії розвитку модельованого об'єднання селянських домогосподарств. Так, спочатку доцільним є реалізація овочів і фруктів на оптових ринках, відповідно ринкової кон'юнктури, що склалася. Згодом, коли виробництво переорієнтовувалося з овоче-фруктового на фруктово-ягідний напрям, необхідно забезпечити збут більшої частини продукції на місцевих ринках і безпосередньо жителям населених пунктів, акцентуючи увагу на розвитку останнього каналу.

У цьому зв'язку надзвичайно важливе значення має налагодження особових контактів між селянськими домогосподарствами і кінцевим споживачем, в ході якого формуватимуться система замовлень на плодоовочеву продукцію на взаємовигідних умовах. Особливістю даної реалізаційної схеми є поступовість нарощування обсягів, а також необхідність підтримки комунікаційного зв'язку між виробниками і представниками житлових масивів. Цей процес повинен носити динамічний характер, враховувати можливість поступової інтеграції додаткових суб'єктів і активно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. Саме динамічність і гнучкість в господарській діяльності суб'єкта підприємництва є однією з найважливіших вимог моделі постіндустріального інформаційного суспільства, коли фірма зобов'язана, постійно обробляючи інформаційні масиви, коригувати свої тактичні завдання, при цьому маючи можливість вільно трансформувати свою господарську структуру.

Проте ефективність функціонування даної моделі залежить від здатності керівників селянських домогосподарств оптимально використовувати наявний ресурсний потенціал відносно стандартів постіндустріального інформаційного суспільства. Вирішити проблему забезпечення дрібних сільгоспвиробників відповідними професійними навиками можливо шляхом налагодження постійної співпраці між регіональними учбово-науковими центрами і господарюючими суб'єктами.

У цьому аспекті доцільним є проведення повчальних семінарів, бізнес-тренінгів, а також організація надання інформаційно-консультаційних послуг на платній основі для селянських домогосподарств. Таким чином, ми, з одного боку, створюємо базу для переходу дрібнотоварного аграрного підприємництва на наукові основи господарювання, а в той же час стимулюємо розвиток прикладної складової аграрної науки, забезпечуючи відповідність напрямів дослідження і сучасних потреб сільгоспвиробників.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. На сучасному етапі розвитку аграрного виробництва надзвичайно важливою є адаптація підприємницького співтовариства до умов моделі постіндустріального інформаційного суспільства, яка формується у вітчизняній економіці. В зв'язку з цим особливу роль відіграють селянські домогосподарства, що виробляють значну частину сільськогосподарської продукції. Запропоновані нами заходи покликані сприяти активному переведенню даного сектора аграрного виробництва в товарну форму, пов'язану з використанням науково обґрунтованих форм ведення господарської діяльності. Крім того, результатом застосування рекомендацій стане оптимізація інтеграційних процесів між дрібними товаровиробниками і представниками аграрної науки.

Бібліографічний список

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [за ред. Зубця М. В., Саблука П. Т., Месель-Веселяка В. Я., Федорова М. М.]. – К. : ННЦІАЕ, 2011. – 1008 с.
2. Васильчак С. В. Формування та перспективи розвитку фермерських господарств у ринкових умовах / С. В. Васильчак, О. Р. Жидяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.4. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/19_4/147_Wasylyczak_19_4.pdf

3. Мельник Л. Ю. Сутність аграрних домогосподарств та їх основні економічні характеристики / Л. Ю. Мельник // Економіка АПК. – 2007. – № 3. – С. 3-10.
4. Месель-Веселяк В. Я. Реформування і трансформаційні зміни в аграрному секторі економіки України / В. Я. Месель-Веселяк // Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері : Матеріали міжрегіон. зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників (30 березня 2011р., м. Луганськ) ; [за ред. П. Т. Саблука]. – Луганськ : Янтар, 2011. – С. 14-34.
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
6. Свиноус І. В. Механізм оподаткування господарств населення в умовах формування ринкових відносин / І. В. Свиноус // Вісник ХДТАУ. – 2006. – № 6. – С. 14-21.
7. Чаянов А. В. Крестьянское хозяйство: Избранные труды / [редкол.сер.: Л. И. Абалкин (пред.) и др.]. – М. : Экономика, 1989. – 492 с. – (Экон.наследие).
8. Ярошевич О. Я. Проблеми та перспективи подальшого розвитку особистих селянських господарств / О. Я. Ярошевич // Інноваційна економіка. – 2010. – № 3. – С. 67-69.

Анотація

В статті розглянуто сучасні проблеми розвитку селянських домашніх господарств відповідно до стандартів вітчизняної економічної моделі. Обґрунтовано шляхи адаптації дрібних аграрних виробників до вимог інформаційного суспільства.

Ключові слова: домашні господарства, інформаційне суспільство, аграрне виробництво.

Аннотация

В статье рассмотрены современные проблемы развития крестьянских домашних хозяйств в соответствии со стандартами отечественной экономической модели. Обоснованы пути адаптации мелких аграрных производителей к требованиям информационного общества.

Ключевые слова: домашние хозяйства, информационное общество, аграрное производство.

Annotation

The modern problems of development of peasant households are considered in the article in accordance with the standards of domestic economic model. The ways of adaptation of shallow agrarian producers are grounded according to the requirements of informative society.

Key words: households, informative society, agrarian production.

УДК 658.1

Городня Т.А.,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства,
Канюка Н.С.,
Львівська комерційна академія

ОЦІНКА ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. Оцінка вартості підприємства, в даних сучасних ринкових умовах, стає інструментом корпоративного управління. Важливим є також те, що багато підприємств вибирає собі за головну стратегію саме підвищення вартості власного бізнесу. А, отже, удосконалення оціночної методології передбачається актуалізацією завдань управління вартістю підприємств. Однією з проблем оцінки вартості підприємства є оцінка вартості підприємства. Оскільки саме точна оцінка допоможе правильно розрахувати співвідношення внесків акціонерів та спрогнозувати оподаткування. Також важливим значенням правильності оцінки є тоді, коли проводиться санація або ліквідація підприємства [5]. На даному етапі в Україні спостерігаються досить позитивні тенденції до зміни економічного зростання, темп та стабільність якого відображає сталий розвиток господарюючих суб'єктів. Необхідність оволодіння сучасними методами, підходами до оцінки вартості підприємства бере початок у зростанні кількості приватних підприємств, широкомасштабності процесів приватизації та розширення співпраці з іноземними компаніями. Актуальність дослідження зумовлює використання механізмів для оцінки вартості підприємства, що є підґрунтям стратегічного розвитку суб'єктів господарювання [3].